

Jarenlang maken behangersbijtjes (*Megachile centuncularis*) hun kokertjes in de bloembakken op ons balkon. De bakken staan op een muurtje van het balkon op de tweede etage, waar de zon vanuit het oosten, zuiden en zuidwesten op kan schijnen. In Natura van november 1946 schreef ik daar al iets over. Omdat nu, juli 1964, weer behangersbijtjes bezig waren met onverstoorbare ijver hun holletje te graven, zocht ik mijn aantekeningen over dit grappige bijtje eens op. Hier volgen ze dan.

Het is 12 juli 1949 als ik plotseling weer behangersbijtjes bemerk, die bezig zijn een holletje te graven. Of zij er al eerder waren weet ik niet. Het bijtje gaat als volgt te werk: het diertje graaft het zand met de pootjes weg, achteruit lopend en zo het zand meevoerend tot ze ergens tegenaan stuit. Dan loopt ze weer naar het gaatje toe en hetzelfde herhaalt zich tot het holletje ongeveer 3 centimeter diep is. Die beweging om achteruit te lopen zal zij nog lang volhouden, ook nog als het holletje al lang klaar is en ze met uitgesneden blaadjes sjouwt en die moeizaam in het holletje werkt. Als het holletje dan dus klaar is, komt het bijtje na ongeveer 4½ minuut terug met een ovaal uitgesneden blaadje. Dat blaadje klemt ze tussen de poten; het is enigszins gebogen. Bij het neerstrijken strekt het blaadje zich, maar de pootjes van het bijtje zijn iets groter, zodat zij nog net de grond kunnen halen. Hoewel het bijtje solitair leeft, zijn er nog meer bijtjes bezig holletjes te graven. Nadat het diertje ongeveer drie minuten in de grond werkzaam is geweest, verschijnt het weer achterwaarts en verdwijnt. Sommige gaan direct beneden in de tuin, waar klimrozen staan; andere vliegen verder en verdwijnen uit het gezicht. Ik ving een bijtje in een glazen buisje om het eens goed te bekijken en liet het na vijf minuten weer vrij. Het diertje vloog weg en kwam na vijf minuten weer met een blaadje terug om feilloos neer te strijken bij het gaatje en er in te verdwijnen. Het aan- en afvliegen gaat onafgebroken door tot de avond. Om 19.30 uur is de voorstelling afgelopen.

13 juli.

Er zijn nu zeker drie of vier bijtjes druk aan het slepen. Te laat heb ik er aan gedacht de bijtjes te merken, zodat ik de individuen uit elkaar zou kunnen houden.

14 juli.

Het heeft vannacht flink geonweerd en geregend en de bijen vliegen nog steeds af en aan, maar het bijtje uit het eerst besproken holletje is niet meer teruggekeerd. Het is 10.30 uur wanneer ik een klein insect van 5 millimeter in een holletje van een der bijen zie verdwijnen. Het is een glimmend zwart diertje met vliezige zwartbruine vleugels, purperkleurig iriserend. Die mooie kleurtjes zijn alleen te zien onder de loupe met langsglijdend licht. Het achterlijf zit aan een dun steeltje. Het zal wel de een of andere sluipwesp zijn die daar haar eitjes kwijt wil. Na 10.40 uur laten zich geen bijen meer zien.

15 juli.

De bijen zijn weer druk bezig met het aanbrengen van rozeblaadjes.

1. DEKSELTJES
2. ROZENBLAADJES
3. BEHANGERSBÛ
4. BLADKOKER
5. SPIJSRESERVOIR
6. WESPJE
7. LARF
8. KOKON
9. LARF IN KOKON (VERGROOT)
10. SPINSEL (VERGROOT)

19 en 20 juli zijn de bijen nog steeds aan het werk; of het dezelfde zijn of nieuw aangekomen exemplaren kan ik helaas niet uitmaken.

Niet alleen wij hebben de bijen ontdekt, er is ook een vogel, mogelijk een merel of spreeuw, die de aarde van een der bakken heeft omgewoeld en de nog groene kokertjes her en der heeft geslingerd. Het zal wel te doen zijn geweest om de vette larven, die nu al in de kokertjes uit de eitjes zullen zijn gekomen. Zij, de larven, voeden zich met de honing en stuifmeelbrij, die het zorgzame bijtje in het kokertje heeft bijeengebracht. Iedere morgen opnieuw was het bakje omgewoeld. Wat takjes die ik er opgelegd had, waren opzij gesmeten. Zo kreeg ik een nog gaaf kokertje in handen dat ik voorzichtig uit elkaar peuterde. Het bleek te zijn opgebouwd uit 23 stukjes rozeblad, nl. uit zes mooie ronde dekseltjes van bijna 6 millimeter in doorsnede, 15 ongeveer 2 centimeter lange en 9 millimeter brede uitgezaagde blaadjes, meest met de getande bladranden aan één kant, en twee stukjes van 7 millimeter, waarvan één het spijsreservoirtje bleek te zijn en het andere stukje de bodem van het kokertje. Dit reservoirtje was gevuld

met een grijsbruine brij, die een zurige, niet aangename lucht afgaf, die in vele maanden niet verflauwde, en kleverig was.

Het behangersbijtje zal ongeveer als volgt te werk zijn gegaan: nadat het holletje was gegraven, werd op de bodem een der bovengenoemde stukjes gedeponeerd. Dan volgden langs de zijden de 9 millimeter lange stukjes, dan weer een der 7 millimeter lange stukjes waarop de honingbrij werd neergelegd. Is het diertje zover, dan wordt het eitje daarop gelegd. Daarop komen de zes dekseltjes op elkaar om het geheel af te sluiten. Ik las wel eens dat er maar één of enige dekseltjes werden gebruikt. Mijn bijtjes deden het met zes stuks. Hoe zij precies tot dit getal kwamen is al even wonderlijk als de bouw van het hele kokertje. En zo worden dan enige kokertjes op elkaar gebouwd en dan wordt het gat dichtgemaakt, maar mijn eerste bijtje liet dat na.

Als het larfje uit het eitje komt en de brij heeft opgegeten, omgeeft het larfje zich met een spinsel om zo de winter door te komen. Regen, sneeuw en strenge vorst deren het larfje niet. Dan, in het begin van de zomer, mogelijk vroeger, werkt het jonge diertje zich naar buiten om, na wat bijgekomen te zijn, haar of zijn taak te aanvaarden, en als het zover is en zonder het ooit geleerd te hebben, aan het vernuftig bouwsel in de aarde te beginnen om voor een nieuw nageslacht te zorgen.

Toen ik 18 februari 1950 een der kokertjes had opgegraven bleek, dat de kokon bestond uit een taaie donkerbruine huid van spinsel, laag over laag en zo sterk dat stuktrekken niet mogelijk bleek. Zelfs met een gilettemesje was het moeilijk er doorheen te komen. In de kokon zat een bleekgele larf met bruine vlekjes, die zich traag bewoog en met zijn kop het donkerste plekje in de opengesneden kokon opzocht. Het bladerkokertje was drijfnat en humusachtig, maar de kokon was ondoordringbaar voor vocht.

In het boekje van Dr. W. P. Postma „Vlinders en andere insecten” kan men lezen, dat het behangersbijtje ook gebruik maakt van holle stengels en vermolmde stammen om hun kokers te deponeren en dat het grotere vrouwelijke bijtje al dit werk alleen doet.

Zelfmoord . . . voor schadelijke insecten

Dr. Carroll M. Williams, bioloog van internationale vermaardheid, deelde op een wetenschappelijk symposium in de universiteit van Richmond mede, dat insecten een soort ingebouwde 'rekenmachine' hebben, die de duur van het licht meet en het waarschuwt wanneer het uit zijn winterslaap moet ontwaken.

'Als de 'machine' het sein geeft', aldus dr. Williams, 'beginnen de hormonen te werken en het insect komt geheel volgroeid uit zijn cocon of ander beschermend omhulsel te voorschijn om zijn vernietigend werk te doen.

Door midden in de winter kunstlicht te gebruiken kan de boer het insect wijsmaken 'dat het lente is geworden', zeide Williams. Het komt te voorschijn en, niet in staat om de winterse koude te doorstaan, sterft het als slachtoffer van de omstandigheden, die het omringen of, zoals dr. Williams het uitdrukte: 'door ecologische zelfmoord' (zelfmoord door geen rekening te houden met het verband tussen zijn levensmogelijkheden en de omstandigheden in de buitenwereld).

(Antwerpse Gids - 2/11 '63)